1 Dreptul de a face școală de înțelepciune fără a fi înțelept și fără a avea doctrină...

2 Fie-ți milă de *alții*: trăiește frumos, învață mult, creează bine — trebuie să spui fiecărui om tînăr. Alții au nevoie de împlinirea ta la fel de mult ca tine.

3 Cînd un tînăr crește frumos, iese parcă din strîmbătate o întreagă lume.

4 Cum să-i convingi pe tineri că-i așteaptă vreo treizeci–patruzeci, chiar cincizeci de ani, înăuntrul cărora se pot pregăti și *trebuie* să se pregătească spre a face, pe traseu ori la urmă, ceva din isprava obscur dorită? Ei însă vor și speră să obțină dintr-o dată, ba sînt dezamăgiți că nu obțin (cel puțin în ochii altora), ceva care să despice lumea în două. Numai că se despică ei în două, prin nerăbdarea lor — și intră apoi în statistică.

5 Primul lucru pe care trebuie să-l spui unui tînăr angajat în cultura umanistă este că abia pe la 40 de ani începe să-și dea măsura. Pe urmă vei spune celui trecut de 40 de ani că abia la 60 de ani ar putea începe deceniul de aur al creatorului în acest

plan. Iar celui de 60 trebuie să-i spui (dacă a reușit ori nu, și cine reușește cu adevărat?) că e bine să se gîndească, atunci cînd scrie, la cititorul care nu s-a născut încă...

6 Orice sfat dat cuiva apropiat e impur: te privește și pe tine. Dar trebuie să-l dai, dacă trimite mai departe pe celălalt; dacă-l sporește.

7 Oamenii îți cer să-i confirmi, nu să-i trimiți mai departe.

8 Autoritate (*augeo*) are cel care te sporește, te *adeverește*, ca mama pe copil, profesorul pe elev, sufletul — corpul.

9 De învățat înveți multe și de la toți. Dar profesor nu e decît cel care te învață să înveți.

10 Totul se reduce la a se muta și a muta pe ceilalți dintr-o prepoziție în alta. Oamenii sînt *sub, cu, lîngă* (însoțitori ai altora), *pentru, înaintea, îndărătul, fără, peste* (cu cîte un complex de superioritate), *față de* și, firește, *în*.

Trebuie trecuți *întru*.

11 Nu există bucurie adevărată dacă nu e și a altora. Dacă nu-ți spun ceilalți: „fiecare simte că se mărește familia sa", dragostea ta a fost oarbă. — Un criteriu.

12 Te strîng în brațe. De ce te strîng? — Vreau să fiu una cu prietenul. Una cu trupul lui, cum vreau să fim una prin gîndul meu sau al lui. Tot ce facem e o tentativă de reîntregire.

Te iau în brațe: mersul meu să fie mersul tău. Îți cînt ceva. Cîntecul meu să fie vibrația ta. Scriu o

carte: emoția mea în idee să fie a ta. Vreau să sporesc prin tine. Tot ce mă sporește e adevărat.

13 Oamenii de azi nu sînt apropiați unul altuia de un *liant*, ci doar de un conectiv.

14 Nu fă altuia ce nu ți-ar plăcea ție. Fă altuia ce ți-ar plăcea ție. Fă altuia ce i-ar plăcea lui.*

15 Fă ce-ți place ție — plus ce le place altora. Dacă nu le place altora, nu-ți place nici ție, în fond.

16 În fizică nu contează mișcarea, nu viteza, ci (ca la Galilei) *accelerația*. La fel și dincoace: dacă poți accelera destinul cuiva.

17 Nu există decît o tristețe pentru bărbat. *Ne pas avoir un soupçon de génie*. Restul e devenire întru devenire...

18 Pînă la proba contrarie, orice om are o sămînță de geniu. Toată problema e să fie amabil cu societatea și să se supună la încercare, să aibă o formă de pietate, să vadă dacă nu cumva are să ne spună o noutate.

19 „Stați să vă spun ceva", spunem fiecare. După care trebuie să ne cerem scuze și să ne retragem.

(În rest? Sîntem un stomac, un sex, în cel mai bun caz o curiozitate, care se plimbă prin lume.)

20 E o mutilare să-ți identifici și dezvolți o vocație unilaterală. E o mutilare a mutilării să n-o identifici și să rămîi în sărăcia ta.

21 Lamentabilul principiu „nimeni nu e de neînlocuit". Dar tocmai la asta trebuie să tinzi, la o societate cu oameni de neînlocuit, ca un organism. Pe cînd așa, omul e piesă de schimb și totul e mecanism. (Creierul nu-și reface celulele.)

Crée de toi le plus irremplaçable des êtres... Ein kleiner Mann ist auch ein Mann.

22 Toți sînt altruiști, iată adevărul. Profesorul asimilează cunoștințe pentru a le transmite altora; politicianul face programe și reforme pentru alții; slujbașul însuși nu e nimic altceva decît cel care servește pe celălalt. Ai impresia că fac negoț toți. Căci negustorul e tipul altruistului: stă în slujba tuturor, străduindu-se să facă astfel încît să găsească marfa potrivită pentru omul potrivit.

Și apoi sînt și generoșii, mai ales cei cu idei generoase.

Toate astea la ce duc? La jumătățile acestea de oameni ce sîntem cu toții. Fiecare amînă ceva: amînă o împlinire proprie pentru că i se pare de datoria lui să slujească pe altcineva. Și încă „datorie" e în cazurile bune, de cele mai dese ori e linia celei mai mici rezistențe.

Dar interesanți, valabili, rodnici sînt tocmai oamenii care se slujesc pe ei. Nu egoiștii. Cine se poate gîndi la ei? Dar cei care nu-și pierd timpul cu unul sau altul, ci cu „sinele" acela care-i face oameni adevărați...

23 Dacă e în noi ceva mai adînc decît noi înșine, să uităm de noi înșine și să ne amintim de *noi*.

Acest lucru îl face — discret, cu bună creștere și indirect — cultura. E cultura aceea în care nu *vrei*,

sau nu vrei nimic determinat, dar prin care, fără să fi cerut nimic, te pomenești dăruit și dulce dăruit cu înțelepciunea ta, cîtă este în tine, fiule, care rătăcești pe la toate școlile pentru a afla ceea ce ai în pivnițele tale.

24 Ce vrea oricine? Să îmbrățișeze aceea ce îl îmbrățișează. Un fizician să fie fizica, un poet poezia, așa cum Isus a tins să fie Fiul omului, omul.

25 Cum să ieși din pătimirea, altminteri binecuvîntată, a culturii? Cum să obții actul, pe care în anii tineri îl ai prea devreme și pe urmă riști să-l amîni prea mult?

Să nu mai lași ca lucrurile să vină spre tine. Să mergi spre ele. Să iei tot atît, dar nu pentru că ți se dă, ci pentru că ai *dinăuntru* și pentru gîndul tău nevoie.

26 Nu știm unde ne este esențialul. Alegem între una și alta, în fiecare ceas al vieții, dar fără controlul legii noastre. Sau poate: fugim de propria noastră lege, alegînd.

27 Contrastele vieții. Cel mai superficial lucru în om, numele, e și tot ce devine mai adînc legat de ființa lui, spunea Goethe.

Tot ce e mai exterior lucrurilor, simbolistica matematică, este, la fel, totdeodată esența lor.

Tot ce e mai impur în om, mai încărcat de toate josniciile, conștiința, este în același timp și principiul lui cel mai pur.

28 Cînd se va *citi* în conștiințe, așadar cînd ne vom vedea interiorul cum ne vedem exteriorul, atunci

vom fi cu adevărat curați și pe dinăuntru. Nu vom putea apărea altfel, cum nu apărem acum unii înaintea altora decît spălați și decent îmbrăcați. Atunci „se cade" și „nu se cade" vor triumfa asupra oricăror imperative morale. (Nu se cade să umbli desculț...) Nu se cade să nu fii o ființă morală deplină.

29 Nu cere oamenilor ce nu le-ai putut da: învățături drepte.

30 Despre înțelepciune *prin* cultură. Nu ca înțelepciunea sfințeniei; nu ca înțelepciunea indiană.

Această înțelepciune *prin* cultură, ca formă ultimă a culturii, cultivării de sine, ne e dată nouă.

31 Somnambulismul inteligenței, nu veghea deșteptăciunii, ne trebuie în viață. Înțelepciunea *activă* are fascinația în ea. E un fel de-a fi întru.

32 Înțelepciunea nu e ceva care se învață; e ceva care se trezește. De aceea o școală de înțelepciune e posibilă.

33 Înțelepciunea e a fiecăruia, în sensul că pune în ordine o neliniște *anumită*. E o punere în *formă*. Forma fiecăruia.

34 Ordinea vine totuși *de afară*. Refuzul lumii nu e o lașitate. Pune-te în situația de-a medita. Vei medita, poate.

35 Numai voința de creație și de înțelepciune duce la creație și înțelepciune. Har nu încape decît de-a lungul drumului.

36 Grația, lipsa de încordare, de *voință* de-a face, grația. Dar ea nu e decît la mijlocul lucrurilor, nu la începutul lor. Începe cum poți, intră adînc în lucrarea ta — și într-un ceas va veni și grația.

37 Totul este să intri în rezonanță: cu un om, cu o idee, cu un moment istoric sau poate cu un astru.

38 Noi nu sîntem noi; trăim în elemente. Trăim în elementul prieteniei, în elementul profesiunii, în al unei limbi, al unei culturi și al unei epóci...

39 O declarație posibilă: „Ești pentru mine un stimulator cardiac." (Aerul înălțimilor, creația, bucuria, ca stimulatori cardiaci.)

40 În contactul cu alți oameni, un om nu e un ins, e o stare generală: e buna primire, sau convorbirea interesantă, pachetul de noutăți, creditul, înțelegerea, oglindirea, adversitatea, principiul stenic, viața, ironia ei.

41 Într-o simplă ecuație trigonometrică, Euler vedea epura universului. Vedea tot. Noi trecem pe lîngă ecuația aceasta, nu vedem mai nimic în ea și plecăm triști mai departe. Așa facem cu oamenii, situațiile, întîmplările. Dar trebuie să *inventăm* oameni și situații în care să vedem tot. Singurul lucru rău e să *impunem* ecuația noastră, s-o impunem „rațional"...

42 De la un moment dat, orice contact zgîrie. Oamenii știu prea multe unii despre alții și atunci orice cuvînt ori gest are un halo nesuferit. Sufletele nu mai sînt elastice ca-n tinerețe și fiecare întîlnire își lasă urma ca o *hysteresis* în ele...

43 Ce-ți cer oamenii e nespus mai puțin decît ce-ți ceri *tu*. Ei nu vor decît să joci un rol. Tu vrei să scrii o piesă.

44 A trăi monadologic... În orice facem să fie *tot*, să se reflecte tot.

45 Totul este să pleci de unde ești sau de unde este lumea: să *convertești* banul în bun dezinteresat și negativul în pozitiv — înfrîngerea în biruință, situația de obiect, în care ești pus, în cea de subiect, pe „a fi în" în „a fi întru".

46 Dacă te-ai așezat în viață în condiții absolute, practică absolutul: creația.

47 Fiecăruia îi e dată o singură vînă a interminabilului, o singură formă de infinitate: nu jindui infinitatea altora, nu le fura delirul lor sacru. Trăiește, adîncește-te și rătăcește într-al tău.

48 Ori de cîte ori ne cufundăm în noi (într-o pagină trecută, de pildă) ne înduioșăm la început de puținătatea noastră și ne mirăm apoi de plinătatea noastră...

49 Cele trei fericiri: creația, procreația și casa. (Au partea lui Dumnezeu în ele.) Restul sînt doar bucurii.

50 Ceva face „clic" și este. Ceva face „clic" și sîntem fericiți.

Oamenii numesc asta „fericire". Dar știu ei exact ce spun?

51 Că fericirea înseamnă timpul staționar, căruia nu mai ai nevoie să-i spui „O, rămîi!"... Căci el *rămîne* — o verifici de fiecare dată.

52 În ce constă, pînă la urmă, fericirea? Nicidecum în a beneficia din plin de ce este (bani, valori, cultură), ci în a face posibil ce nu este, ce nu e încă. Pînă și biologic e așa: copilul. Dar spiritual este numai așa: scrii pentru cititorul care nu s-a născut încă, te cultivi spre a obține *alt* înțeles și un gînd nou, trăiești sub fascinația lui ceea ce stă să vină.

53 Dați-mi toate desfătările pămîntului și nu mă satur. Dar îngăduie-și cineva să obțină nu atît noul, ci aceea ce nu este încă, el se va sătura cu nesaț.

Promisiunile gîndului sînt mai mari decît desfătările lumii. (Numai că gîndul nu-și ține întotdeauna promisiunile.)

54 Nu te mai saturi privindu-l. Nu te mai saturi făcîndu-l...

Oriunde este infinitatea bună, este sensul.

55 Nu există fericire dincolo de cultură. Nimic nu „ține" dacă nu e filtrat de cultură, iar fericirea trebuie să țină, căci nu e extaz.

56 Fericirea și nefericirea în viață nu le conferă decît infinitul. Dar infinitul prost („încă ceva...") îți dă nefericirea, cel bun, fericirea.

57 Fericirea de a ști că oamenii *au* nevoie de tine; fericirea de-a ști că *nu au* nevoie de tine...

58 Oamenii cei mai periculoși nu sînt cei care-ți cer ceva, sînt cei care-ți *dau* ceva. După ce ți-au dat (fără să le fi cerut nimic), îți cer ei: să ții minte că ți-au dat, să le-o arăți, să le fii îndatorat...

59 Să nu te bați cu un dușman de proastă calitate.

60 Oamenii sînt cei care vor să te urîțească, sau urîțenia e în tine și îi iei pe ei ca pretext?

61 Sînt trei tipuri de adversitate: război — sport — dialog. În primul trebuie să învingă unul. La al doilea idealul e să nu fie învingători și învinși. La al treilea, să fie învinși amîndoi.

62 Omul începe de la înțelesul înfrîngerii. Nu și-a dorit-o, a făcut totul ca s-o evite, dar îi vede binefacerea, bogăția, rodnicia în ceasul cînd cade.

63 Dacă n-ai avut tăria singurătății, trebuie s-o ai pe cea a însingurării, măcar...

64 Trebuie să faci astfel încît în ceasul tîrziu să nu te retragi dinaintea oamenilor, ci să te tragi spre ceva fără ei.

65 Sîntem fiecare, astăzi, ca omul în cosmos. — O ființă ce bănuiește existența altor ființe raționale, dar face ca și cum ele n-ar fi. Încearcă să dea singur socoteală de tot.

66 Adevăratul singuratic e cel care nu *vrea ceva*. El se izolează în sînul lumii de lume, se strînge în albia lui și nu-și revarsă apele, nici nu le varsă în alte ape, necum să lase alte ape să se verse în el.

Singurătatea veritabilă este bună, largă, deschisă doar atunci cînd poți spune: nu vreau nimic.

67 Să nu *vrei* (nimic determinat). Primejdia voinței în viața spiritului.

68 *Tout désirer, ne rien vouloir.*

Căci totul este „voință" în noi, poate chiar schopenhauerian. Dar este nevroită voința...

69 Iubirea trebuie să fie determinată. Cunoașterea e întotdeauna a ceva. Doar *voința* determinată e un dezastru.

Doar sentimentul și cunoașterea pot fi infinite. Voința nu. Cele bune! Iubirea și cunoașterea infinite, dar determinate. Voința finită, dar determinată.

70 Voința trebuie să țintească ceva *anumit*, pe cînd cunoașterea și iubirea, țintind și ele ceva, pot fi „difuze": iubire de tot, oameni și natură; cunoaștere — răspuns cu deschidere de noi întrebări.

71 Ești *contemporan* (ai simultaneitate în timp, spun teologii) cu cel pe care-l iubești. Asta e tot — și înseamnă înfrîngerea umană a timpului.

(Tot teologii spuseseră: ființa nu e Dumnezeu, ci este iubirea lui.)

72 A iubi este a merge împreună spre *altceva*. Asta nu înțeleg cei care cer un plus de libertate pentru un eros orb. Dar conducătorii știu că e orb și de aceea, cînd n-au nevoie de tineri, îi trimit într-acolo...

73 Dragostea e o închidere ce rămîne închisă; iubirea, una ce se deschide.

74 Se poate comanda trupului (să adoarmă, să se trezească la o anumită oră, să-și localizeze durerea, să trezească specia în el), dar nu și sufletului, inimii. Nu-i poți spune: dăruie-te aci, nu-i poți spune: nu te dărui. E ceva obiectiv, de dincolo de noi, mai adînc decît legile speciei; și de aceea, poate, s-a spus că e ceva divin. Iar cînd te sporește, cînd te face să spui altceva în monotonia vieții proprii, este un stăpîn binecuvîntat în robia căruia ființa ta se simte în sărbătoare.

75 După ce intră în scenă tînărul Charmides și toți, inclusiv Socrate, sînt emoționați de frumusețea lui, acesta se redresează și spune: „Ce-ar fi să-i dezbrăcăm *întîi* sufletul?"

Echivalentul modern al vorbei lui Socrate este *strip-tease*. Ar fi momentul să ne redresăm și noi...

76 Cunoașterea de sine, care poate fi a unei ființe ignobile sau lipsite de interes pur și simplu, chiar pentru sine, pretinde a fi ceva nobil. Dar ce poate fi în ea, dacă nu: „cunoaște-te întru altceva decît ești"?

77 Cele două vorbe de neînțeles ale umanității: „cunoaște-te pe tine" și „totul ține de amorul propriu".

Dar te cunoști și vezi că nu ești interesant. Sau că nu poți ști ceva esențial despre tine ca om decît cunoscînd pe alții, infinit mai interesanți și mai reliefați ca tine.

Cît despre „amorul propriu", el putea avea sens într-o lume a Curții și a Saloanelor. Dar în lumea *culturii*, în care am intrat apoi, amorul propriu e ridicol. Tot ce se știe e infinit mai de preț decît ce știi sau poți ști și nu te poți *prefera* cînd vezi ce mare e dreptatea altora.

Totul e deci lărgirea eului către sine. Cunoaște-ți *sinele*; și iubește-te ca sine, iubește ființa proprie, nu cea improprie.

78 Și a intrat omul în dreptatea sa. Și s-a bucurat...

Dar nu se iubește. Își vede viața, natura sa morală, ființa sa în spirit, și nu se iubește.

Ce simplu e să invoci *l'amour propre*! Dar e altceva, mai puțin direct, mai puțin sigur. *L'amour impropre*.

79 Prăbușirea în sine. Cum să vrei identitatea? Nimic nu stă sub *l'amour propre*. Așa începe acțiunea lui „întru".

80 Oamenii încep să fie interesanți cînd au caracter de reprezentanță. Ce e *dincolo* de ei te atrage, nu ce sînt ei. O idee în slujba căreia sînt, nu una care-i slujește, care-i îngrașă pe ei.

De aceea au fost și sînt atît de puțini oameni interesanți aci, în România. Îi vezi sclipitori, de-o inteligență cuceritoare, gata să facă saltul cel mare. Dar nu-l fac. Ceva îi reține. Oamenii aceștia, de la care așteptai orice, bat din aripi și nu pot să zboare.

Iar într-o zi înțelegi: nu sînt decît individualități — adică înfundături.

81 Te uiți la oameni: au deschidere (sînt *siliți* să se deschidă spre toate), dar prea des n-au *închidere* ce se deschide, deci nu *sînt*. N-au nucleu spiritual în viață, n-au specialitate în cultură, nu „aparțin" și nu pleacă de nicăieri.

82 *Primum thesaurisari* (banul, contextul prin excelență), *deinde vivere*. Întîi contextul și pe urmă textul. Dar dacă nu ai textul, n-ai să-l ai niciodată și nicăieri.

83 Oamenii fără text de om. Sînt întocmai cărților cu context uneori admirabil — coperți frumoase, literă și hîrtie bune, miniaturi, pagini pline — dar care nu spun nimic.

84 Așa căutăm toți: să creăm contexte (case, vieți, rînduieli potrivite) fără să mai avem un text pentru ele...

Dar *textul își face singur contextul*, inversul aproape niciodată.

85 Dintre toate roadele pămîntului, omul e singurul care nu se coace niciodată. Nu există maturitate; doar tinerețe.

Pentru societate e un dezastru: de aci conflicte, catastrofe și inadecvări de tot soiul: ideologii și științe perfecte pentru oameni necopți.

Pentru ins e o binecuvîntare: rămîne ingenuu toată viața.

86 O răspundere dirijată — „Fă cum îți spun eu că e bine" — (de politic, de teologic) nu mai e răspundere. Oamenii modernității au trecut asupra libertății ceea ce ține de răspundere. *Ea*, nu libertatea, regăsește necesitatea.

E excepția care *devine* regula, în răspundere, pe cînd libertatea rămîne strict individuală.

87 Politicul îți ia răspunderea (vot, ideologie, tiranie) în loc să ți-o sporească. Numai cultura *trezește* răspunderea. Ca Ideea.

88 Confundarea răspunderii cu libertatea a catastrofat lumea.

89 Nu absurditatea stăpînirilor te surprinde, ci a celor stăpîniți. Cum pot ei crede că alte stăpîniri le pot da ce nu au?

90 Ce stupidă e tînguiala oamenilor că nu există constituții bune. Cu un material atît de nereușit ca acesta uman, cum să faci comunități sau o comunitate ideală?

91 Libertatea e capacitatea de a valorifica înfrîngerile și de a-și depăși reușitele.

92 „Să-ți cucerești libertatea în fiecare zi", cum spune Faust, cum spun atîția? Dar să-ți cucerești gîndul cel nou în fiecare zi, aci stă omenescul.

93 Mizeria lumii a treia e o chestiune de administrație; riscul distrugerii e risc de poliție. Dar lipsa de sens spiritual a jumătate din omenire e una de esență.

...*La négation de l'homme c'est la femme.*

94 Trei lucruri ne pot lăsa indiferenți: politica, istoria și timpul. Tot ce e bun, tot ce e cultură *iese* din timp.

95 1) Nu putem cîștiga? Nu putem *decît* cîștiga (creînd).
2) Pierdem sigur? N-avem ce pierde.
3) Nu putem ieși din joc. — Merită să intrăm în joc.

Termodinamica spiritului!*

96 Orice om care a trăit ceva deosebit pînă la 40 de ani, spunea Benvenuto Cellini... Orice om care a trăit în *marginea* vieții merită să spună ceva despre viață.

97 *Experiențe de viață*

— Cînd ai prea multe lucruri de făcut ia asupră-ți încă o sarcină și îți reușește și restul.

— Averea e bună pentru cei din jurul tău.

— *Qui n'a pas vécu* après *la Révolution, n'a pas connu la douceur de vivre.*

98 Ceea ce nu facem repede, nu facem.

99 Nu ai voie să faci decît ce s-a făcut în tine. Posibilul.

100 Pînă la un moment dat ceilalți văd în tine posibilul: sînt buni. De la un moment dat încep să te fixeze într-un real: sînt răi.

Totul este să-ți aperi, sau să-ți recucerești, bunătatea. (Să redevii un pachet de posibilități.)

101 Îți e dușman cine te fixează într-o singură întruchipare; fie că o face din ură sau din dragoste.

102 A face *în numele altora* lucruri neîngăduite înseamnă a-i obliga. (Povestea țesătorului din *Panciatantra*, ce se îndrăgostește de fata regelui, își pune aripi și apare ca Indra pe balconul ei. Regele află, țesătorul îi cere lui Indra sprijinul și — în clipa dezastrului — Indra decide că trebuie să i-l dea pentru propriul său prestigiu.)

103 Viață prin delegație... Toată problema este *unde* nu înțelegi să trăiești prin delegație!

104 Excepția din lumea viețuitoarelor, a cucului ce-și depune ouăle în cuibul altora, spre a se reproduce, este regula în lumea spiritului, pînă la urmă: îți depui ideile în gestația altora.

105 Ce bună e lumea: toți sînt gata să primească un gînd bun, un cîntec încăpător de la tine. Mai trebuie să vrea și zeul Indra...

106 E destul să-ți pui o problemă, în unele cazuri. E destul să invoci un zeu, pentru ca zeul să te asiste, pînă la urmă (vezi povestea cu Indra).

Sensul vieții este să-ți pui problema sensului vieții. Orice răspuns riscă să fie o îngustime, o recunosc. Dar a răspunde că viața n-are nici un sens e cea mai mare îngustime.

107 Sau nicăieri nu e bine, sau peste tot e bine. Dar numai oamenii care găsesc o a *treia* condiție fac ceva în viață.

„Sau–sau" depășit.

108 Problema grea în viață este să înfrunți răul și să ocolești binele.

109 „Totul e trecător", ce regretabilă vorbă! Firește că e trecător, dar întrebarea e *cum* trece: cu o împlinire, sau fără?

110 Timpul are întotdeauna, oricum ar fi conceput, îndărătul său pe Kronos, destrămarea...

În fiecare din noi, ca și în fiecare epocă, Zeus își face încercarea împotriva lui Kronos.

111 Singura formă suportabilă de viață e sub un delir. Cel bacchic, cel erotic, cel războinic, cel politic, cel al acțiunii sînt simple aproximații, din planul elementar-uman, ale celui creator și speculativ.

Intri în condiția semizeului. În fapt, nu există decît oameni și semizei.

112 În clipa cînd nu mai speri nimic din afară, *ce sale espoir* rămîne totuși: mai speri ceva de la *tine*.

113 *Elpis*. În fundul cutiei Pandorei este tresărirea la viață, o pîlpîire, o palpitație.

114 Omul ca ființă elpidică. Dinainte de uimirea în fața a ceva e *deschiderea către ceva*. Tot ce e viu speră; iese din închidere, din *enfermement*.

În mitul Pandorei rămîne speranța, ca ultimul demers uman, cel mai adînc.

115 E suficient un surîs al Vieții ca totul să recapete sens.

116 E suficientă o întîlnire cu imposibilul tău ca să reintri în înfrîngerea ta.

117 Nu consimți înfrîngerii. Oamenii au nevoie de iluzia unei biruințe, chiar dacă tu nu ai ce face cu ea. Sau ai și tu ce face: lași loc unei biruințe a gîndului, în care nu mai crezi...

118 Toată lupta în viață e să ajungi învingător ca fratele Alexandru*; pentru ca apoi, întocmai lui, să ceri altora îndurare.

119 Tinerețea ca perioadă a receptivității și *pasivității*, în fond. Maturitatea ca perioadă a creativității oarbe, la comandă. Doar bătrînețea e cu adevărat *activă*, cînd este.

120 În anii tineri vezi ideile în libertatea lor. În anii tîrzii, în necesitatea lor.

Poți chiar consimți, acum, că existența determină conștiința. Dar existența ea însăși a devenit idee...

121 Ceea ce e frumos în îmbătrînire e că nu mai poți spera, aștepta, amîna... Este singura vîrstă în care nu trăiești în suspensie.

Fiecare om e într-o suspensie — și e bine să nu fie „o totalitate de fiecare clipă" prea timpurie. Dar cum să faci, rămînînd în suspensie, deschidere și pregătire, să nu fii totuși o ființă mutilată? E înțelepciunea timpurie.

122 Nu există fericire *curată* decît după 60 de ani, cînd nu mai vrei nimic, cînd nici un calcul impur (*folosirea* celorlalți) nu te mai încearcă — și cînd totul

e permis (dacă mai poți) și totul este din nou nevinovat, ca în ceasul prunciei.

Viața e suportabilă doar după 60 de ani.

123 Viața e suportabilă atîta vreme cît ce e mai bun e înainte.

124 Mirarea anilor tîrzii este că au în ei problemele anilor timpurii.

125 Preocuparea *societății* pentru vîrsta a treia este, în fond, o ofensă la adresa bătrînilor. Cum? — nu știu ei ce au de făcut? Nu și-au pregătit capătul de drum?

Tocmai *ei* ar putea, cu autonomia lor, reeduca oamenii, care așteaptă de la societate, ca școlarul de la profesor, ceea ce nu poate veni decît de la ei. (Și tocmai de aceea nu reușește nici o ideologie, pentru că nu vine nimic de la ei. Cu cărămizi proaste nu se fac edificii bune.)

126 Nu e necesitate, în ceasul tîrziu, nu e necesitate... Dar e refuzul a tot ce nu e necesitate.

127 După ce toată viața ai fost dominat de societate, să mai ceri tutela ei și pentru anii maturității tale ultime?!

128 De la un moment dat toate te ajută să ieși din lume — spre a reintra în ea cu un ultim cîntec, dacă ți-e dat să-l cuprinzi cu glasul anilor tîrzii.

129 Pentru cine are ceva de făcut, viața nu merită a fi prelungită dincolo de isprava sa. Pentru cine nu are nimic de făcut însă, viața poate fi prelungită

oricît. El asistă, doar, la spectacolul lumii, și acesta e interminabil.

130 Trebuie să ne dăm sufletul — și ni-l dăm — cu fiecare bună întîlnire sau creație. Ne dăruim sufletul statornic, ni-l dăruim întreg în ce facem mai bun, și atunci cum să cerem prelungirea la nesfîrșit a vieții, cînd vom fi *dat* noi înșine, cu manifestările noastre, toată substanța ei?

131 Ca să fii în pozitivul tău trebuie să pierzi ceva; ca atomul care pierde electroni.

132 Ca laserul: asimilezi energie ieșind de pe orbita ta; o cedezi reintrînd pe orbită, în puținătatea și singurătatea ta.

133 Moartea e un *pluralia tantum*. Dacă ea înseamnă separația trupului de suflet (*Phaidon*), atunci ea nu e unică, ci plurală: în fiecare clipă separăm sufletul de corp, murim. Viața e o splendidă succesiune de morți. Totul e să fie una *înlănțuită*.

(„Marile vorbe stupide ale umanității.")

134 O viață trăită cu sens are început și sfîrșit. Oamenii însă trăiesc cum se întîmplă, neconducîndu-și viața către un capăt firesc. De aceea, nu numai că refuză ideea de sfîrșit, dar ar merita să nu sfîrșească. Veșnicia e pentru ceea ce nu *este*.

Te uiți la ei cum așteaptă să se întîmple ceva. Ce? Așteptați mai departe. Fie-vă zeii buni și lase-vă veșnic acolo unde sînteți, căci mai departe tot nu veți ajunge... (Ca Tythonos, care ceruse nemurirea, dar uitase a cere și tinerețea.)

135 Se poate surîde în fața vieții; nu se mai poate, în ceasul ei suprem.

136 Se spune: „cei mulți". Dar dacă cei puțini dau *regula* și cei mulți sînt în excepție (ca la fulgii de păpădie), atunci nu poate fi vorba de elitism, aristocratism, catharism. Interesează ce este, nu tot ce există; *ce este în ordine, nu dezordinea*.

137 Nu *ești*, dacă nu îți supraviețuiești: sădind un pom, lăsînd un gînd.

138 A-ți cere scuze că exiști... Într-un fel, orice om fără îndăruire face asta. Dar idealul e să ajungi la ceasul cînd ceri scuze că trebuie să-i părăsești...

139 Există oameni care repară mașini stricate și alții care încearcă să facă mașini. Poți vroi să joci rolul primilor: medic, predicator, avocat, politician ori filozof orientalist...; sau poți încerca a pune pe lume un mecanism nou: inginer, profesor, plugar, om politic — nu simplu politician —, arhitect de case ori suflete, regînditor al lumii.

Vrei să pui pe lume oameni. Atunci respingi pe cei care vor să se vindece și cauți pe cei sănătoși, care vor să *fie*.

140 Umanitatea e compusă din obiecte umane și subiecte umane. Singură cultura ridică la treapta de subiect — cînd nu aruncă pe om și mai rău în condiția de obiect (profesorat sau alexandrinism, sau simplă vrednicie culturală). O știe și poporul: ai carte, ai parte — la omenesc.

141 Performanța Eminescu. Performanța Eliade. Și nu au avut nevoie de școli.

Cu „Daciada" menții sănătatea unui popor. (Dar ce au făcut germanii cu Prusiada lor?)

Doar performanța valorifică sănătatea trupului și a minții. Doar ea se înscrie în lume, dar mai ales în viitorul propriei comunități.

142 O națiune se poate educa printr-un om (Eminescu) și chiar printr-un simplu cuvînt (*întru*).

143 Este ceasul să intri în gîndul *tău*, la un moment dat, după ce ai rătăcit atîta timp printre gîndurile altora. Și să poți spune: „M-am instalat într-o idee pînă la sfîrșitul aventurii acesteia, pînă la sfîrșitele mele."

144 A fi „căzut" dintr-o idee. Sentimentul căderii însoțește orice viață, poate.

Dar atunci, la capăt, în loc ca tu să povestești ideea, te povestește ea...

145 Orice om la sfîrșitul vieții trebuie să scrie „Autobiografia unei idei". Ce e mai adînc în noi decît noi înșine este gîndul. Ce gînd te-a purtat? Ce gînd ai slujit?

146 Autoportretul e mai mult decît autobiografia, e o întreagă lume a culturii, s-a spus. Dar autobiografia *lumii* în noi, a unei *idei* în noi, este și autoportret, și autobiografie a unui om, cu surîsul gîndului mai adînc decît el.

147 În lumea veche nu interesa *ce faci?*, ci *cine ești?*

Acum primează ce faci. Eu sînt cine sînt nu importă. Eu sînt cele ce fac.

Se numește ins cel care se reinventă.

148 Ce i s-a luat omului de azi e totalitatea.

149 Sînt oameni care citesc o singură carte (experiența vieții) și oameni care citesc mai multe — asta e tot.

150 Că ar fi mai bine să dispară *homo faber* și să rămînă doar *homo sapiens*? Viziune de castrat. Să ne mutilăm, ca să fim!

151 Stupiditatea de a se ridica împotriva civilizației (ca *hippies* și atîția alții).

Din civilizație iei cît vrei. Din cultură însă iei cît poți.

152 Oamenii aceștia, care știu atît de bine să dea răspunsuri, adică să treacă examenele, dar nu știu să pună întrebări. Cultura înseamnă ultimul lucru; și totuși, nu fără primul.

153 ...Era din speța oamenilor acelora care confundă adevărul cu exactitatea.

Te surprinde fanatismul lor, romantismul lor — și sentimentul datoriei împlinite ca *oameni*, cînd n-au fost decît niște existențe fragmentare.

Ei sînt, firește, o permanentă mustrare pentru ceilalți cărturari. Dar ce cultură ar fi aceea în care fiecare s-ar institui îndreptătorul celuilalt?

154 Este ca și cum ai fi spus Domnului sau Mumelor: „Trimite-mă, Doamne, trimiteți-mă, Mume, pe pămînt, căci am ceva de făcut..." Trebuie să poți arăta în fiecare clipă, aproape, și în orice caz la capătul vieții, ce ai avut de făcut, măcar ce ai vrut să faci, sau ce stătea să se facă prin tine.

Dacă nu ai răspunsul, este rău. Dacă îți închipui că-l ai, este și mai rău. Mai gîndește-te, Socrate, spune Cratylos la finele dialogului.

155 Pentru a sfîrși suportabil, trebuie să inventi o rațiune a sfîrșitului, de vreme ce omul tot nu știe să-i consimtă. Sfîrșești cînd ai încetat să inventi.

156 Despre Doamnele bătrîne de la sfîrșitul lui *Faust* și al celorlalți... Dar fiecare se poate întreba: ce Doamnă bătrînă are să-l viziteze?

---

157 Înainte de toate: pietate.

158 Cuiva, care ne cuprinde, să-i cerem în fiecare început de ziuă: „...Ființa noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi. Fă astfel încît faptele ca și iubirile noastre să aibă sens și ca ziua noastră să țină."

159 Prin ce numeri timpul? Prin zile? nopți? așteptări? sau prin lucrările tale?

160 Dacă ziua ta nu are rod, ea nu este și tu nu ești.

161 *Cînd* ai să fii în ordinea ta, omule? Cînd ai să faci din fiecare ceas un pas și din pașii zilei tale un mers, și nu o împleticire?

162 Mulțumește și zilei care nu ți-a dat nimic.

163 Cele două repetiții sînt în ziua omului: zilele care se repetă una pe alta și cele care repetă Altceva.

Și totuși există și repetiția bună *întru* ceva care nu este încă. Poate că aceasta din urmă e înțelepciunea zilei...

Dă-mi, Doamne, aceeași zi, întru un același sens, neștiut, nedefinit încă.

164 Înainte de a adormi, spune veghei: păstrează pentru mîine ce nu mi-ai dat azi.

(Și veghea spune, ca în *Godot*: ți-o voi da mîine.)

165 Totul e de luat de la început. Nimic nu se dă de la sine, prin acumularea a ceea ce ai pregătit și așteptat.

166 ...Iar la capăt vei spune: Doamne, atîta tot am făcut, de cîteva ori am luat lucrurile de la început...